

Yttrande 2021-09-01

Betänkande om förbud mot rasistiska organisationer (SOU 2021:27)

Antidiskrimineringsbyrån i Värmland drivs av den ideella föreningen Agera Värmland och är en av 18 byråer i Sverige. Agera Värmland är en medlemsorganisation som arbetar utifrån ändamålet att verka för de mänskliga rättigheterna samt att demokratins idéer ska bli vägledande inom samhällets alla områden. Agera Värmland har i många år arbetat förebyggande mot våldsbejakande extremism.

Härmed lämnas synpunkter på följande avgränsade avsnitt i betänkandet.

Sammanfattning

Vi delar uppfattningen att det finns ett ökande behov av åtgärder för att motverka rasistiska uttryck men förslaget tillstyrks dock inte i sin helhet.

Vi instämmer i att lagstiftning är ett komplement till fler och andra viktiga åtgärder mot rasism i samhället. Vi vill framhålla att lagstiftningen måste kunna få ändamålsenliga effekter för att den ska vara befogad ur grundlagssynpunkt samt att en svag lagstiftning kan få motsatta effekter och riskerar undergräva skyddet för grupper som utsätts för rasism.

10.2 Behovet av och skälen för att införa förbud

Det är angeläget att införa åtgärder för att mer effektivt motverka rasistiska uttryck och det finns uppenbara behov av det. Men skälen för ett förbud framstår enligt vår bedömning inte som tillräckligt övertygande då flera av argumenten emot ett förbud rör lagstiftningens potential att lyckas uppfylla sitt syfte (s 240).

Som framgår i betänkandet kräver arbetet med att stävja och förebygga rasism i samhället fler verktyg utöver lagstiftning (s 238 - 239). Vi tror att fler åtgärder jämte lagstiftning bland annat bör syfta till att skapa förutsättningar för rättsväsendet att kunna använda befintlig lagstiftning effektivt samt ge förutsättningar för berörda minoritetsgrupper att nyttja opinionsfriheterna utan rädsla och på lika villkor. Därtill behöver det finnas tillräckliga förutsättningar att vid exempelvis demonstrationer kunna upprätthålla ordning och säkerhet samt verka för så trygga platser som möjligt. Det är allvarligt att minoritetsgrupper av rädsla och obehag avstår eller överväger att avstå

använda sina opinionsfriheter och därav vill vi lyfta in vikten av att lagstiftningen kan fungera ändamålsenligt och inte riskerar undergräva annat förebyggande och motverkande arbete genom att främst bli ett symboliskt ställningstagande. Ställningstaganden har också en självklar vikt men bör i första hand ske på andra vis, till exempel genom initiativ som *Nationella planen mot rasism, liknande former av fientlighet och hatbrott*.

13.1 Organiserad rasism

Eftersom syftet med nu föreslagna lagstiftning skiljer sig från befintlig lagstiftning mot rasistiska uttryck, som riktar sig mot enskilda och inte innefattar stöd till organisationer, verkar föreslaget om ny straffrättslig lagstiftning nödvändig. Men utifrån definitionen av rasistiska organisationer ställer vi oss frågande till huruvida lagen faktiskt kommer få den eftersträvade effekten.

Förslaget innebär en inskränkning av föreningsfriheten. Eftersom proportionalitetsbedömningen som måste göras vid rättighetsinskränkningar enligt Regeringsformen 2 kap 21 § delvis innebär att den åtgärd (lagstiftning) som vidtas måste kunna uppfylla sitt syfte, fästs särskild vikt vid huruvida lagstiftningen kan bli effektiv. Vi menar att det inte tydligt framgår i betänkandet hur förslaget, och definitionen av rasistiska organisationer, ska uppnå en verklig och önskad effekt som inte redan befintlig lagstiftning skulle kunna åstadkomma.

För att den föreslagna lagstiftningen ska kunna tillämpas krävs att det finns ett visst mått av kriminalitet, vilken ska utgöra förföljelse från individerna i den rasistiska organisationen. Redan idag bedriver berörda organisationer ofta sin verksamhet i en juridisk gråzon där budskap och arbetsmetoder anpassas till rådande lagstiftning. Vår bedömning är att man även med den nya lagstiftning som föreslås i utredningen kommer att kunna anpassa sina aktiviteter utan att nämnvärt förändra sättet man arbetar. Exempelvis tror vi inte att berörda minoritetsgruppers utsatthet skulle förändras nämnvärt eftersom otryggheten ofta grundas mer i ett symboliskt våldskapital än faktisk förföljelse. Det finns dessutom en uppenbar risk att svårigheter med att tillämpa den nya lagstiftningen leder till att organisationerna paradoxalt nog stärks och dess verksamhet normaliseras vid juridiska segrar, något som sker redan idag när exempelvis NMR frias i rätten.

Det pågår just nu en ganska snabb och omfattande omställning i hur rasistisk och våldsbejakande verksamhet bedrivs. Fysiska organisationer får allt mindre

betydelse i förhållande till diffusa nätverk online. Hot och förföljelse sker alltmer med hjälp av bilder, koder, memes och andra nätbaserade uttrycksätt som är svåra att hantera juridiskt. Detta gör att föreslagen lagstiftning riskerar att vara föråldrad redan innan den kommit på plats. Vi tror i stället att en modernisering av rådande lagstiftning gällande hets mot folkgrupp och olovlig kårverksamhet i kombination med stärkt stöd till förebyggande och kunskapshöjande insatser, som mer ser till orsaker än symptom, skapar ett effektivare och mer följsamt arbete mot rasistiska hot och uttryck.